

MÁŠ MĚ VŮBEC RÁD?

FAUSTO BRIZZI

MÁŠ MĚ VŮBEC RÁD?

MÁŠ MĚ VŮBEC RÁD?

FAUSTO BRIZZI

Fortuna
Libri

Original title: Fausto Brizzi: *Se mi vuoi bene*
Copyright © 2015 Giulio Einaudi editore, s. p. a., Torino

Czech edition © Fortuna Libri, 2016
Translation © Alena Jíchová, 2016
Cover design © Daniela Antalovská, 2016
Cover photo © giovannig/123RF, 2016
Photo (Bocca della Verità) © lachris77/123RF, 2016

Vydalo nakladatelství Fortuna Libri

www.fortunalibri.cz

Všechna práva vyhrazena

Žádná část této publikace nesmí být reprodukována, ukládána do informačních systémů
nebo rozšiřována jakýmkoli způsobem, ať už elektronicky, mechanicky,
fotografickou cestou nebo jinými prostředky bez souhlasu majitele práv.

ISBN 978-80-7546-039-4

Mé manželce

Říká se, že svět patří ranním ptáčatům.

Není to pravda.

Svět patří tomu, kdo je šťastný, že vstal.

MONICA VITTI

Dramaticky nemoderní

Když je vám osm, jmenuje se ta nejkrásnější věc, která se vám může přihodit, „pyrexie“. To je vědecký termín pro „patologický přechodný stav, který zahrnuje změnu hypotalamické termoregulace a následné zvýšení tělesné teploty nad hodnotu považovanou za normální“. Jedním slovem, mnohem známějším a vroucnějším, je to: horečka.

Za mých časů, které nejsou zas až tak prehistorické, totiž dobojovat se i k mizerným 37,2 znamenalo den volna ze školy, maminku, která kolem vás poletuje, možná i nové číslo *Topolina* a úplně určitě strouhané jablíčko s cukrem. Když jste měli štěstí a přítel teploměr ukazoval 38 nebo i víc, byli jste oficiálně prohlášeni za „nemocného“, což znamenalo, že se ve vašem pokojíku ukázal i váš otec, že z toho byly nejmíň tři dny volna, protože „recidivy jsou nebezpečné“, že vám dědeček s babičkou koupili kočičí jazyčky, protože „to dítě přece musí jíst“, a že vaše sestra k vám nesměla, protože „dva nemocní v domě jsou moc“. A to byl důvod, proč jsem poprosil, aby zářivku v lampičce na mém nočním stolku vyměnili, s tím, že mě z ní bolí oči, za šedesátiwattovou osramku. Tedy za klasickou žárovku dobrodějku, co když k ní jemně přiložíte špičku teploměru, rtuť se zahřeje a vystoupá až tam, kam chcete.

Když je vám osm, být trochu nemocný není možná ráj, ale hodně se mu podobá. Dokud se nepřátelé ve vašem životě jmenují „učitelka“, „aritmetika“ nebo „povinná docházka“, je vaším hlavním spojencem horečka a taky další druhové v tom riskantním dobrodružství, kteří se skrývají pod zvučnými *nom de guerre*: spalničky, příušnice, plané neštovice, spála a zarděnky. Ne že bych se chlubil, ale moje sbírka vyrážkových nemocí byla kompletní – včetně té čtvrté a páté, tak vzácných jako svého času figurka Gianniho Rivery – a všechny rekonvalescence jsou nezapomenutelné, zpřijemňované robotem Goldrakem, věčným stolním Subbuteem a spoustou strouhaných jablek. Kdybych měl sestavit hitparádu nejšťastnějších dní svého života, mezi prvními deseti by se zcela určitě umístil některý z těch, kdy jsem ležel nemocný ve svém pokojíku.

Pak, což je nevyhnutelné, rostete a ta zrádkyně horečka změní vlajku a přejde k nepříteli. Od puberty dál se měníte, aniž byste chtěli, v lovce emocí, polibků a nových věcí, a pokud naneštěstí onemocníte, jste nuceni zůstat mimo ten velký karneval života. Banální angína nebo otravný absces můžou být smrtelné jako – a víc – lžice arseniku v zeleninové polévce a dokážou zapříčinit, že přijdete o lásky, přátelství a pracovní příležitosti. Když jste dospělí a není vám dobře, jste vyvrženci společnosti a dějiny lidstva, jak všichni víme, jsou poseté diskriminacemi všeho druhu, často nelítostnými a neférovými a občas tragickými.

V sedmdesátých letech jste prostě museli umět tančit. Což zavinil John Travolta. Pokud jste nedokázali přežít na parketu za zpěvu Glorie Gaynor, pokud jste nazpaměť neznali každídký pohyb Village People, pokud jste diskotékám tvrdošíjně říkali tančírný, byli jste vyloučeni z království vyvolených.

V osmdesátých letech jste prostě museli být krásní. To zavinil Richard Gere. Pokud byly vaše břišní svaly pohřbené pod

vrstvami lasagní a tiramisú, pokud jste neměli třídení strniště a pochmurný výraz skrytý za ray-bany, pokud se o vás *look* nestaral Giorgio Armani osobně, byli jste odsouzeni k roli komparzisty ve vlastním životě.

V devadesátých letech jste prostě museli být bohatí. Zavínil to Bill Gates. Pokud jste si nemohli dovolit oslnivou jachtu zakotvenou na Costa Smeralda, nevlastnili jste porsche, které to na jedničku vytáhlo na 240 kilometrů za hodinu, pokud jste žili v domnění, že tři michelinské hvězdy označují širokou pneumatiku, byli jste ta malá prodavačka sirek sedící v koutku rozjásané konzumní společnosti.

A dneska musíte být za každou cenu zdraví. A může za to Lisa Simpsonová. Pokud nejste vegetariáni, nebo ještě líp vegani, a nejíte jenom předražené biopotraviny, pokud si neodříkáte škodlivé opálení a cigaretku po obědě, pokud necvičíte aspoň dvě hodiny denně jógu, odmítáte spolknout tabletu Ibalginu Rapid proti hlavybolu a místo toho srkáte zázračný aztécký čaj, jste úplní idioti, odsouzení k vypořádávání tukem a k předčasné smrti.

Tímhle se vyznačuje „společnost blahobytu“, všichni milují vítěze, jimž z každého póru prýští výkonnost, jedince s rovnými zuby, které září, až světélkují, individua, co vypadají o deset let mladší, než je jejich úřední věk, a neznají ani příjmení svého obvodního lékaře. Žijeme v éře zdraví. Televize a noviny nedělají nic jiného, než že nám vysvětlují, jak nám zelenina a ovoce, sport, pobyt venku a tisíce dalších věcí, které znali už v dávno-věku, pomůžou neonemocnět a žít déle. V dnešní době, pokud vyznáváte zdravý životní styl, jste *in*, jste ekologičtí a především jste demokrati, protože nenutíte společnost, aby utrácela peníze za léčení vašich neduhů.

Pro ty, kteří mě znají, určitě není žádným tajemstvím, že jsem byl vždycky dramaticky nemoderní: v sedmdesátých letech

jsem neuměl tančit, v osmdesátých letech jsem nebyl krásný, v devadesátých jsem nebyl bohatý a v poslední době, třešnička na dortu, jsem nebyl až tak moc zdravý. Bingo.

Ještě před rokem, to vám přísahám, jsem fakt neznal příjmení svého praktického lékaře. A prosím, po prožití pětácti let, tedy v období úředně dané Středozemě, kdy jste příliš staří na to, abyste byli mladí, a příliš mladí na to být starý, se mi přihodilo setkání s nejrozšířenější nemocí na zemi. Během života jí onemocní jeden muž ze tří a jedna žena ze dvou, něžné pohlaví je vždycky v čele. Když vezmeme v úvahu ty, kteří se tváří jakože nic a nikomu se nesvěří, můžeme tvrdit, že reálné procento je „téměř všichni“. Někdy tuhle indispozici překonáte spontánně, někdy potřebujete pomoc odborníka nebo příslušných léků, a jindy se z ní nedostanete a zůstanete navždy uvěznění v temném výtahu, který se zastavil mezi dvěma patry. Je to záludná choroba, která se skrývá v hlubinách zdánlivé normalnosti a projeví se bez sebemenšího výstražného příznaku nebo změny teploty. Básníci ji nazývají „trýzeň žití“, nostalgici „nervové vyčerpání“, pro lékaře je to prostě „duševní onemocnění, vyznačující se přetrvávajícími epizodami úzkosti a beznaděje, doprovázenými většinou nízkým sebevědomím a ztrátou zájmu nebo neschopností cítit potěšení při činnostech normálně uspokojujících“.

Jedním slovem, mnohem hrozivějším a známějším: deprese.

Nicméně jsem byl v dobré společnosti. Touhle „horečkou duše“ trpěli také Mozart, Baudelaire, Kierkegaard, Van Gogh, Leopardi, Lincoln, Flaubert a Michelangelo, všechno nezapomenutelní géniové.

Nevyhnula se ani – dodal bych po právu – Johnu Travoltovi, Richardu Gerovi a taky dokonce v jednom díle Lise Simpsonové.

Jak se zdá, Bill Gates zatím do bujarého „klubu přátel Prozacu“ nevstoupil. Možná to dělá schválně, aby dokázal, že tvrzení „peníze nepřinášejí štěstí“ je pouze milosrdnou lží vymyšlenou proto, aby uklidnila méně movité třídy.

Takže ano, byl jsem v depresi.

Zpočátku jsem to slovo ani nebyl schopný vyslovit.

Depresivní.

Deprese pochází z latinského *deprimere*, což znamená tlačit dolů.

V italštině: *depresso*.

V angličtině: *depressed*.

Ve francouzštině *déprimé*.

Ve španělštině: *deprimido*.

V němčině: *deprimiert*.

V afrikánštině: *depressief*.

Ve slovenštině: *deprimovaný*.

V dánštině: *deprimeret*.

Je zajímavé, že termín pro popsání mé nálady je podobný v tolika světových jazycích. „Depresivní“ je univerzální slovo, které nás všechny spojuje. Deprese je fairtradeový duševní stav. Nové náboženství.

Zkrátka, byl jsem depresivní.

Ano, fajn, to už je teď jasné, ale jak moc?

Řekl bych dost, nejmíň 39,2, pokud by se v lékárnách prodával praktický depresoměr. Ale bohužel – tentokrát v tom osramka na mém nočním stolku byla nevinně.

První návštěva

Nikdy jsem nebyl u cvokaře – zbožňuju tenhle výraz, je tak kousavý a prostý – a vždycky jsem tyhle lidi pokládal za parazity lidstva, blízké příbuzné komárů, medúz a vší. A minimálně jsem si považoval i jejich klientů, zvlášť těch s depresí. Dost mých přátel a známých trpělo depresemi a já jim říkal, když jsem chtěl být ironický a teatrální, „zdraví nemocní“, a když jsem naopak chtěl napadat a provokovat, byli to „budižkničemové na hovno“. Odpusťte mi ten výraz, ale však si rozumíme, je známo, že není nic účinnějšího než sprosté slovo na správném místě. Někdy je vážně těžké najít vhodnou slušnou slovní alternativu. Kdybych byl básník a ne advokát, trávil bych čas hledáním elegantnějšího, ale stejně průrazného synonyma například pro spojení „jdi do prdele“, což je výraz vznešený, syntetický a osvobozující. Řekl bych téměř očištný. Když *jdi do prdele* vypálíte v pravou chvíli a doprovodíte to známým pohybem ruky, potlačovaná agresivita je fuč a převahu získá nenásilí. Škoda, že je tato výzva považována za vulgární, vlastně to je hotové neštěstí, vzhledem k tomu, že jde o nejpřekládanější a nejpoužívanější výraz na světě od poloviny minulého století. Klíčový vynález dvacátého století vzdělance, který bohužel zůstal neznámý.

Tohle všechno uvádím proto, abych vám sdělil, že pouhých pět měsíců bezesných nocí mě dokázalo přivést tak blízko k propasti, až mě to přesvědčilo, abych jednoho cvokaře oslovil. Stál jsem na prahu magického světa psychoanalýzy.

Dřevem obložené stěny, mahagonový psací stůl z konce devatenáctého století, knihovna napěchovaná svazky v kožených vazbách, pohodlné křeslo vedle Le Corbusierova chaise-longue, zelená stolní lampa ve stylu amerických seriálů, okno se žaluziemi a slunce v jejich vodorovných mezerách, na konzole zádumčivá olivetka typu Lettera 22, reprodukce Renoira, miska plná zaprášených karamelů Rossana, propiska položená na zápisníku Moleksine, perský koberec koupený v totálním výprodeji, dřevěná kartotéka se třemi šuplíky nadepsanými A–F, G–P, Q–Z. Tak jsem si vždycky představoval pracovní psychoanalytika. Něco mezi londýnským bytem Sherlocka Holmese a palermským obyvákem mé tety Annalisy, ředitelky v penzi a hrdé staré panny.

A tak když jsem vešel do pracovního doktora Borromea, oněměl jsem. Dveře mi otevřela jeho manželka Enrica, zastávající povinnosti sekretářky a taky kuchařky, soudě podle nezaměnitelné vůně vývaru, která dominovala prostoru. Byla to mlčenlivá šedesátnice, úděsně oblečená, a měla typický výraz ženy, která se chtěla rozvést už v devadesátém třetím a která lituje, že to neudělala, pokaždé když zazvoní zvonek u dveří. Vedla mě chodbou k manželově pracovně, rozrážejíc vzduch zaplněný vývarovým aromatem. Muž mě očekával na prahu a podával mi zpocenou ruku.

Vyprskl jsem smíchy, ještě než jsem odpověděl na pozdrav. Můj psychoanalytik se tak neskutečně podobal bobrovi Donu Chuckovi Monogatarimu z japonského animovaného seriálu, až mě to vyvedlo z míry. Díky jednomu vyčnívajícímu řezáku

mnohem většímu než ten druhý a opuštěné čupřince vlasů uprostřed holé hlavy víc připomínal obrovského hlodavce s kravatou než příslušníka druhu *Homo sapiens*. I jeho hlas jako by pocházel z kresleného filmu, s nápadným uskřípnutím do falsetu byl neodolatelně komický. Musel být přibližně stejného věku jako jeho manželka, ale přebujelý objem jeho pasu svědčil o mimořádné příchylnosti k uhlovodanům. V té chvíli jsem pochopil podzimně chmurný výraz ve tváři té nešťastné ženy. Vyhnul jsem se vysvětlování svého smíchu a pokusil jsem se nasadit serióznější výraz. To přerostlého bobra přesvědčilo, že opravdu potřebuju léčení.

„Prudké změny nálad jsou pro nemocné depresí typické,“ prohlásil, zatímco mi naučeně zdvořilým gestem naznačil, abych šel dál.

Když jsem v příštím okamžiku uviděl zařízení ordinace, jenom stěží jsem zadržel dnešní druhý výbuch smíchu, který by byl zároveň druhým v posledních měsících. Vypadalo to tu jako v jeslích, barevné stolečky, pohovka zelená a naducaná, přesně na takové podřimuje Kačer Donald, Eiffelova věž postavená z lega, stěna počmáraná voskovkami a plyšový pes Pluto vysoký skoro jako já.

Don Chuck Monogatari, který se evidentně cítil dobře v těch disneyovských kulisách, zaznamenal můj udivený výraz a odpověděl na nevyslovenou otázku:

„Zabývám se zvláště dětskou psychologí... Většina mých klientů je mladší deseti let.“

Rázem jsem pochopil, že když mi moje exmanželka Giulia doporučila doktora Borromea, poslala mi tím přesný a ironický vzkaz. Potřetí a naposled toho dne se mi chtělo smát.

„Ale zabýváte se i... zkrátka dospělými?“

„Jistě. Koneckonců v každém dospělém se ukrývá dítě.“

„To tvrdil Freud?“

„Ne. Peter Pan a kapitán Hook. Ale Freud by s nimi souhlasil,“ usmál se a ukázal na pohovku. Posadil jsem se, zatímco přerostlý bobr se uvelebil v křesle naproti a popadl iPad, aby si mohl dělat poznámky.

„Tak, jdeme na to, založíme krásnou novou kartu. Jméno a příjmení...“

„Anastasi Diego.“ Kdo ví, proč jsem tyhle údaje uvedl naopak, jako to dělá učitelka ve škole při kontrole docházky. Asi jsem se tím zařízením nechal ovlivnit.

„Věk?“

„Čtyřicet pět.“

„Povolání?“

„Advokát. Občanské právo, tedy se nezabývám...“

„Vím, co to znamená,“ skočil mi do řeči s protivnou a nečekanou domýšlivostí v hlase. „Jste ženatý? Vidím, že máte prstýnek.“

„Nemůžu ho sundat. Pár kilo jsem přibral. Musím ho nechat rozříznout. Popravdě žijeme víc než čtyři roky odděleně.“

„Rozluka, nebo rozvod?“

„Rok jsme rozvedení, abych byl přesný.“

Už jsem pochopil, že jsem narazil na nesnesitelného hnidopicha, který ze mě vytáhne sto dvacet eur za to, že mě bude týrat zbytečnými otázkami. Doufal jsem, že mi za tu sumu taky poskytne odpovědi, ale teď jsem začínal mít podezření, že tomu tak nebude.

„Máte děti?“

„Dvě. Lauru, devatenáct let, a Pika, sedmnáct. Žijí s matkou.“

„Dobrá. Později si promluvíme o vztahu, jaký s nimi máte.“

To bude jednoduché, pomyslel jsem si. Pico mě vždycky považoval za zbytečného staromódního tatíka, Laura za muže svého života. Nejklasičtější model pubertální psychy.

Don Chuck pokračoval v předběžném vyzvídání.

„Existuje něco důležitého, co bych měl vědět, než půjdeme víc do hloubky?“

„Důležitého v jakém smyslu?“

„Ve smyslu... velké anomálie vzhledem k životu průměrného muže, něčeho, v čem se odlišujete v dobrém či zlém. Například, byl jste ve vězení? Probral jste se po měsíci z kómatu? Porazil jste chodce? Jako malého vás ponechali napospas džungli a vychovaly vás opice?“

Bobr si myslel, že je vtipný, a potěšeně se pochechtával a ukazoval svůj monotesák.

„Ne, ale ztroskotal jsem u jednoho ostrova v Pacifiku a našli mě až skoro po šesti měsících.“

Ticho. Díval se na mě, aby pochopil, jestli si z něho dělám šoufky; ostatně to byla jeho práce, zkoumat mysl ostatních. Pak to vzdal.

„Děláte si legraci?“

Moje odpověď ho zaskočila.

„To mi řekněte vy.“

Miluju, když můžu změnit úhel pohledu a ovládnout situaci, ale takhle asi neměl pokračovat seriózní dialog mezi psychoanalytikem a jeho pacientem. Chudák doktor Borromeo nedokázal sestavit rozumnou odpověď a nedočkavě čekal, až mu vysvětlím své údajné fungování v roli Robinsona Crusoea. Uklidnil jsem ho.

„Strávil jsem na ostrově v Pacifiku jenom dva týdny. V turistickém resortu. Katalogový kód: svatební cesta.“

Znovu se na mě upřeně zahleděl. Myslím, že se rozhodoval, jestli mi má říct, abych vypadl, nebo se smířit s mými přibližnými odpověďmi. Po krátké chvilce jsem zjistil, že mám před sebou statečného hlodavce optimistu.

„Takže, pane advokáte, dáme se do toho. Zbývá nám ještě čtyřicet minut. Do telefonu jste předeslal, že trpíte depresí, nebo že si přinejmenším myslíte, že jí trpíte.“

„Ne, podívejte, já si to nemyslím, jsem si tím jist.“

„Pokud dovolíte, diagnóza je na mně. Každému, co jeho jest.“

Minutu po minutě naše antipatie obludně narůstaly. Popravdě mezi lidmi a myšmi – protože, řekněme to na rovinu, bobr je velká myš – nikdy nepanovaly dobré vztahy. Neodsekl jsem mu, protože hodiny rychle tikaly a já jsem mu potřeboval vypovědět tisíce věcí.

„Od minulého prosince se cítím tak... tak... zkrátka, víte, co myslím?“

„Ano. Víte, pane advokáte, deprese není nemoc v tradičním slova smyslu. Dám vám příklad: pokud vás trápí bolesti hlavy, v devadesáti pěti procentech případů vám pomůže tableta Ibuprofenu. Bolest hlavy je jako zákon, stejná pro všechny. Ale deprese ne. Každý pacient má jiný spouštěč, často je to spíš ne-spouštěč, a každý taky má speciální léčení a neodhadnutelnou dobu léčby. Někdy choroba ustoupí za měsíc, někdy za rok, někdy je zapotřebí mnohem víc. A ještě častěji se vrací.“

Nevěděl jsem, jestli mu mám prozradit, že tahle pseudovědecká přednáška zcela určitě není to pravé, co by mě povzbudilo. Ale nedal mi čas odpovědět, znovu promluvil a riskl si dokonce i metaforu.

„Deprese je takový semafor. Klidně si jedete svou cestou, když najednou narazíte na červené světlo a musíte zastavit na křižovatce. Nikdo neví, kdy se zase rozsvítí zelená. Jediná jistota je, že to záleží jenom na vás. Důležité je nezvyknout si na červenou a být připraven rozjet se znovu tou správnou rychlostí.“

„Velmi poeticky řečeno, pane doktore.“